

Посольство США в Україні

ІНСТИТУТ
ЛІТЕРАТУРИ
ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ НАУК
УКРАЇНИ

АМЕРИКАНСЬКІ ЛІТЕРАТУРНІ СТУДІЇ В УКРАЇНІ

Випуск 8

2014

MODERN AMERICAN DRAMA:
Trends, Figures, Texts

Proceedings of the International Symposium
Kyiv, November 8, 2012

Editors-in-Chief:
N. O. Vysotska, T. N. Denysova

Kyiv

Publishing house
“Kyiv-Mohyla Academy”
2014

СУЧАСНА АМЕРИКАНСЬКА ДРАМА:
тенденції, постаті, тексти

Матеріали міжнародного симпозіуму
Київ, 8 листопада 2012

Відповідальні редактори:
Н. О. Висоцька, Т. Н. Денисова

Київ

Видавничий дім
«Києво-Могилянська академія»
2014

УДК 82.02/.09(73)”19/20”(082)

ББК 83.3(7Спо)6я43

А61

Відповідальні редактори:

Н. О. Висоцька, Т. Н. Денисова

Редакційна колегія:

Жулинський М. Г., академік НАН України;
Демірей Ж., Радник посла (США);
Ферріс В., професор (США);
Хассан І., професор (США);
Анастасьєв М. А., професор (Росія);
Наливайко Д. С., академік НАН України;
Гундорова Т. І., член-кореспондент НАН України;
Висоцька Н. О., професор;
Жлуктенко Н. Ю., професор;
Михед Т. В., професор;
Потніцева Т. М., професор;
Сиваченко Г. М., професор;
Торкут Н. М., професор;
Гон О. М., доцент, заступник головного редактора;
Стембковська Г. О., кандидат філологічних наук;
Ткачук Ю. О., Ph.D (США) — секретаріат

Рецензенти:

Михед П. В., доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу слов'янських літератур Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України
Демченко В. Д., доктор філологічних наук, професор, декан факультету систем і засобів масової комунікації Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України
(протокол № 12 від 13 листопада 2013 р.)*

Щорічник «Американські літературні студії в Україні» внесено до нового Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, затвердженого постановою президії ВАК України від 22 грудня 2010 р., № 1-05/8 та опублікованого у Бюлетені ВАК України № 2, 2011 р.

© Інститут літератури
ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2014
© Автори статей, 2014
© Видавничий дім «Києво-
Могилянська академія», 2014

ISBN 987-966-518-648-9

Анна Гайдаш
(Київ, Україна)

ПОЕТИКА РОМАНУ «ЗОВНІШНЯ ПІТЬМА»

Другий роман популярного американського прозаїка Кормака Маккарті «Зовнішня пітьма» (*Outer Dark*) був написаний у 1968 році. Твір справляє незабутнє враження своєю похмурістю: темрява зовні є не лише назвою, а головним будівельним елементом тексту. Зовнішня темрява породжує сліпоту, безіменність, хвороби, насильство та безнадію. У цьому творі автор заклав основні підвалини своїх майбутніх романів. Часопросторова невизначеність сюжетної лінії сприяє відчуттю епічності, характерної і для наступних творів.

Протагоністом «Зовнішньої пітьми» є молодий американець Кулла Холм, проте його ім'я читач дізнається не одразу. Характерною особливістю прози Маккарті є безапеляційне та постійне, втім органічне вживання особових займенників не на користь іменникових форм. В експозиції твору головного персонажа будить від жахливого сну вагітна від нього сестра Рінзі. Зміст кошмару становить лейтмотив роману:

«На площі стояв пророк, простягаючи руки у заклик до злиденного натовпу, скупченого навколо. Його слухали провідники загибелі у людській подобі з піднятими догори засліпленими очима та зморщеними кульцями й виразками від прокази. Наближалось затемнення сонця, а пророк промовляв до натовпу. В цей час сонце зникне, а всі ці душі позбавляться своїх страждань до його наступної появи. І сновидець наздогнав прохачів, і коли їх благословили та сонце почало зникати, він просунувся вперед, виштовхнув руку та вигукнув. Мене, він закричав. Мене позбавлять страждань? Пророк зверхньо подивився на нього, наче здивувався, зустрівши його серед отих знедолених. Сонце зупинилося. Він промовив: так, гадаю, тебе їх позбавлять. Тоді сонце нахилилося і темрява впала, подібно до

викрику. Зник останній обідок. Вони чекали. Нерухомо. Вони чекали довго та замерзли. Над ними повисли зірки іншої пори року. Почалися занепокоєння та ремствування. Сонце не повернулося».

На цій безнадії сновидіння Кулли не завершується: відчувачи ворожнечу натовпу, він прагне сховатися, але юрба нападає на нього з криками гніву.

Незабаром після пробудження Кулли до халупи Холмів наближається мандрівний лудильник, пропонуючи різні товари. Кулла відмовляється від його послуг — вони з сестрою невимогливі та живуть усамітнено. Через деякий час у Рінзі починаються пологи, але Кулла не запрошує повитуху на прохання сестри. Більше того, після важких родових мук під час сну сестри Кулла нишком відносить немовля до лісу, де залишає лежати просто на землі. Рінзі він пояснює, що їхній син помер, а він його поховав. Утім, щось підказує молодій матері, що дитя живе — вона не знаходить могили і таємно від брата вирушає на пошуки сина. Між тим, лудильник знову повертається до відлюдної місцевості, де мешкають Холми, та раптово наштовхується на немовля, якого забирає з собою. Кулла не знаходить Рінзі та відправляється за нею. Отже, основою сюжетної лінії роману є пошуки Куллою спокути свого гріха у широкому сенсі, розшук сестри — у вузькому. Одночасно ця сюжетна лінія має паралельну пряму, з якою ніколи не перетинається — Рінзі переслідує лудильника, впевнена, що він забрав її сина. Однією дорогою прямують лудильник зі своїм скарбом, за ним Рінзі без будь-яких пожитків, а за нею — Кулла.

Крім того, у творі наявне ще рамкове обрамлення цих двох ліній, які автор графічно підкреслює за допомогою іншого шрифту. По цій самій дорозі на певній відстані від Кулли рухаються невідомі: три чоловічі персонажі загадково з'являються і так само неочікувано зникають. Здається, вони переслідують протагоніста, однак двічі їхні стежки перетинаються. Безіменні, мовчазні, вони несуть з собою смерть: щоразу хтось гине після їхньої появи на шляху, який проклав перед ними Кулла Холм. Оскільки ключові моменти твору відбуваються вночі, містична трійця зображується кожного разу навколо багаття під час вечері: «Зовсім стемніло, коли вони підійшли до ріки, то

вони розбили табір та розвели багаття, на фоні якого їхні тіні рухалися як у безіменному чорному балеті».

Основною стравою вечері невідомих є, як натякає автор, людське м'ясо: Кулла «[...] взяв шматок почорнілого м'яса зі сковорідки та вгризся в нього. Воно нагадувало шкіру, притрушене золою зі смаком сірки. Він відірвав кусень та захопився жувати, його щелепи безнадійно рухалися по колу [...] Холм жував. Не думаю, що колись їв ось таке от м'ясо. Не певен, що я сам їв колись, промовив чолов'яга. Він зупинився. Ти ніколи таке не їв? – він запитав. Чолов'яга хвилину не відповідав. Потім він промовив: Це інше».

У цьому контексті Ден Геддес згадує Фурій, однак стверджує, що невідомі чоловіки скоріше уособлюють хаотичність, ніж риси, з якими ототожнювалися караючі божества ¹.

Хоча «безіменний чорний балет» Маккарті змальований фрагментарно та, подібно до римських богинь помсти, несе у собі такі людські характеристики, як жорстокість, лютість і заздрість (ватажок трійці забирає у Кулли добротні чоботи) та пожирання собі подібних (остання риса подається як у прямому, так і у переносному значенні).

Джим Джайлз – професор університету Північного Іллінойсу та пристрасний дослідник творчості К. Маккарті – вбачає у романі провідною темою зображення насильства як результат низького рівня життя зубожілого населення Аппалачів, бідності, територіального відокремлення та психологічних чинників ². Дж. Джайлз пише, що у романі неповторним чином перетинаються міфологічна свідомість та натуралістичний дискурс. Маргінальність персонажів маккартівського світу, спричинена незадовільним фізичним станом дійових осіб, соціальним простором роману, набуває домінантної форми та стає власне мейнстрімом. Насильство, народжене в родині, має наслідки в навколишньому середовищі. Коли Рінзі знаходить

¹ Офіційний сайт журналу «Сатирик»: стаття Дена Геддеса «Атмосфера екзистенційної темряви у романі Кормака Маккарті «Темрява зовні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thesatirist.com/books/OuterDark.html>.

² Giles J. The Spaces of Violence / J. R. Giles. – University Alabama Press, 2006. – 248 p.

лудильника, він відмовляється віддати їй немовля, в такий спосіб караючи молоду дівчину за її «гріх». Пізніше у коротенькій замальовці, з яких власне складається композиція твору, лудильник повішений на дереві в лісі після зустрічі із «безіменним чорним балетом». Доля Рінзі залишається невідомою — після марних благань віддати їй сина, спустошена морально та фізично, вона вирушає в путь без мети та цілі. Коли Кулла вдруге натрапляє на трьох невідомих, він бачить свого маленького сина без одного ока. Позбавлений жодних емоцій, він спокійно приймає той факт, що немовля напевно стане вечерею містичної трійці.

Фінальна сцена твору така сама гнітюча та депресивна, як і вся сюжетна лінія: сліпий прочанин з беззаперечною вірою у свою релігію прямує просто у болото. Світ роману Кормака Маккарті «Зовнішня п'ятьма» апокаліптичний, виходу немає, людство духовно сліпе та навпомацки рухається у напрямку трясовини.

Стилістика прози Маккарті — авторська манера кидає виклик перекладачеві: у наведених вище прикладах фрагментів роману часто немає ком та решти розділових знаків, окрім крапки. Часто треба перерхитувати пряму мову, аби зрозуміти, якому персонажу належить та чи та репліка. Особливий стилістичний ефект досягається відсутністю будь-яких зображень дійових осіб. Іноді Маккарті коментує жалюгідне вбрання брата, сестри та низки інших персонажів, однак емоції, переживання, відчуття, думки — загалом традиційне наративне подання внутрішнього світу дійових осіб поступається місцем невловимій сугестії всього тексту.

Безумовний вплив на творчість Кормака Маккарті мали такі майстри американської словесності, як Н. Готорн (очевидний перегук «Зовнішньої п'ятьми» із таким шедевром романтика, як «Молодий Браун», 1835) та В. Фолкнер з романом «Світло у серпні» (*Light in August*, 1932), певна діалогічність вбачається з більш пізнім твором британського письменника В. Голдінга «Видима темрява» (*Darkness Visible*, 1979).

Аб1 **Американські літературні студії в Україні** : [зб. наук. ст.] – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2014. – Вип. 8. Сучасна американська драма: тенденції, постаті, тексти. Матеріали міжнародного симпозіуму. Київ, 8 вересня 2012 / відп. редактори Н. О. Висоцька, Т. Н. Денисова. – 377 с.

ISBN 987-966-518-648-9

Восьме число щорічника американських літературних студій в Україні присвячено драмі – найменш вивченому компоненту літератури США, що має власну історію і статус у культурі Америки. Сьогодні драма, надзвичайно популярна і плідна частина американського мистецтва, слугує ще й креативним інгредієнтом таких міжмедійних специфічних видів мистецтва, як кіно і телебачення. Увагу міжнародного авторського колективу дослідників зосереджено, в основному, на драматичній продукції рубежу ХХ–ХХІ ст., що фактично невідома вітчизняному читачу і глядачу.

Збірник вміщує також матеріали «круглого столу», присвяченого творчості одного з корифеїв новітньої літератури США, лауреату Пулітцерівської премії Кормаку Маккарті, ім'я якого, мабуть, знайоме українським кіноманам, оскільки фільми за його творами зажили всесвітньої слави, а проза в нашій країні ще не перекладалася.

Книжка розрахована на дослідника, викладача зарубіжної літератури, студента гуманітарного вишу і всіх, хто цікавиться американською літературою і культурою.

Восьмой номер ежегодника американских литературных студий в Украине посвящён драме – наименее изученному компоненту литературы США, имеющему собственную историю и статус в литературе Америки. Сегодня драма, весьма популярная в Штатах, служит ещё и креативным ингредиентом таких специфических межмедийных видов искусства, как кино и телевидение. Международной авторской коллектив исследователей сфокусирован, в основном, на драматической продукции рубежа ХХ–ХХІ ст., которая фактически не известна отечественному читателю и зрителю.

В сборнике представлен также материал «круглого стола», посвящённого творчеству одного из корифеев новейшей литературы США, лауреату Пулитцеровской премии Кормаку Маккарти, имя которого возможно знакомо украинским киноманам, поскольку фильмы по его произведениям получили всемирное признание, но его проза в нашей стране ещё не переводилась.

Книга рассчитана на исследователя, преподавателя зарубежной литературы, студента гуманитарного вуза и всех, кто интересуется американской литературой и культурой.

Volume 8 of the *Yearbook of American Literary Studies in Ukraine* is dedicated to drama, the least studied component of American literature. With a history of its own and the standing it has in America, drama today is extremely popular and productive. It also constitutes a creative ingredient of such specific intermedia art forms as film and television. The international body of authors focus their research primarily on the plays written at the turn of the 20th/21st centuries that are virtually unknown to the Ukrainian readers and audiences.

The *Yearbook* also features materials of the Round-table discussion dedicated to writings of one of the leading figures in modern American literature, Pulitzer Prize winner Cormac McCarthy whose name is likely to be familiar to the Ukrainian movie enthusiasts as the pictures based on his works have gained in worldwide renown, while his prose has yet to be translated in this country.

УДК 82.02/.09(73)°19/20°(082)
ББК 83.3(7Спо)6я43